A LEXICAL APPROACH TO STYLISTIC DEVICES IN THE CASE OF INFORMATIVE TEXTS

Reka Suba

Assoc. Prof., PhD, "Sapientia" University of Tîrgu Mureș

Abstract: Stylistic levels are manifested in connection with what we call traditional linguistic (phonetic, morphological, syntactic and semantic) levels, i.e. the levels of phonemes, morphemes, sentences and meanings. Nevertheless, these units are not construed hierarchically upon each other, they are rather concurrent structures, displaying parallel and horizontal rather than vertical conformation, and contributing jointly and equally to the stylistic pattern of texts. When analysing the lexical implications of news texts' style, we must rely on this model of linguistic levelling.

Keywords: the language of the media, style, functional styles, linguistic styles, lexical level

O teză a lingvisticii generale arată că bogăția unei limbi depinde de varietatea și bogăția vocabularului său. Progresele științei și tehnicii contemporane, precum și toate schimbările din societate se reflectă în mod direct în vocabular. Strânsele și evidentele legături dintre lexic și societate, dintre istoria colectivității lingvistice și a lexicului limbii, se bazează pe caracterul deschis al vocabularului față de influențele venite din afară. Tocmai din această cauză este considerat, și pe bună dreptate, ca fiind compartimentul cel mai labil al limbii, reflectând nemijlocit relația între dezvoltarea vocabularului și a societății. Unii lingviști poziționează lexicologia între lingvistică și sociologie, considerând că lexicul este expresia societății, progresul său fiind determinat într-o mare măsură tocmai de factori extralingvistici (Hristea 2003).

Datorită împrumuturilor lexicale neologice și îmbogățirii vocabularului prin folosirea mijloacelor exclusiv interne (derivare, compunere etc.), în limba maghiară se poate exprima orice, devenind cu mult timp în urmă una dintre limbile europene de cultură.

O altă modalitate de abordare a vocabularului este de natură stilistică, deoarece lexicul este elementul cel mai specific al constituenților stilurilor funcționale și registrelor stilistice.

BDD-V2057 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:09 UTC)

Deoarece straturile stilistice reprezintă tipuri specifice ale modalității de exprimare, deosebirile dintre variantele funcționale ale limbii se manifestă în primul rând pe planul elementelor lexicale, a frazeologismelor și a structurilor sintactice.

Valoarea stilistică a cuvintelor, acestor unități simbolice a celor două componenți, sens și imagine acustică, este „un constituent semantic relativ constant și în același timp și variabil, atât din punctul de vedere al vorbitorului individual, cât și din cel al comunității lingvistice" (Tolcsvai 1996: 199), deoarece face parte dintr-un sistem relativ constant de valori stilistice, chiar și fără a fi influențat de aspecte textuale sau pragmatice. Lingvistul Gábor Tolcsvai Nagy (1996) propune o analiză stilistică a cuvântului și a lexicului într-un sistem format din variabile socioculturale, precum:

- atitudine (neutră, distinsă, familiară, trivială, grosolană etc.)
- situație (neutră, formală, informală)
- valoare (neutră, apreciere, depreciere)
- timp (neutru, arhaic, parțial arhaic, recent, parțial recent etc.)
- clasificare după variantele clasice ale limbii (caracteristic tuturor straturilor lingvistice, caracteristic limbajului literar, standard, administrativ, popular urban, argotic etc.).

Daca luăm ca exemplu două fragmente din texte informative alese în mod aleatoriu din baza de date[1], se poate observa că - conform așteptărilor - nu se regăsesc elemente lexicale surprinzătoare care în cazul anumitor variabile ar devia de la zona standard neutru, deși sunt și deosebiri dintre cele două știri radiofonice prezentate mai jos, și anume în privința încadrării clare într-un anumit registru lingvistic, deoarece al doilea text - conform tematicii sale – se remarcă prin folosirea frecventă a elementelor limbajului oficial, inteligibile însă și pentru marea masă a ascultătorilor:

Ma 86 éves a Román Rádiótársaság, mely az első adást is ma ünnepli. Az eseménynek rendezvénysorozatot szentelt rádiónk, október 25-én nyitott kapuk napját tartottunk a Marosvásárhelyi Rádióban, amikor több száz hallgató látogatott el

[1] Textele informative date ca exemplu provin din baza de date a monitorizării presei audiovizuale de limba maghiară din România, efectuată de colectivul Facultății de Științe Tehnice și Umane a Universității Sapientia din Tîrgu-Mureș în perioada 20 octombrie – 2 noiembrie 2014: www.ms.sapientia.ro

BDD-V2057 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:09 UTC)

székhelyünkre, ugyanakkor október 27-től a marosvásárhelyi közszállításban is, a Hosszú utca mindkét haladási irányában létezik a Marosvásárhelyi Rádió megálló. (Radio România astăzi împlinește 86 de ani de existență, sărbătorind astăzi și prima emisiune a sa. Instituția noastră a dedicat acestui eveniment o serie întreagă de manifestări. În ziua de 25 octombrie am organizat ziua porților deschise la Radio Tîrgu-Mureș, când sute de ascultători ne-au vizitat sediul, iar începând cu 27 octombrie și în transportul comun local există stația Radio Tîrgu-Mureș, în ambele părți a bulevardului 1 Decembrie 1918.)

(Radio Tîrgu-Mureș, Știri, 1 noiembrie 2014)

Meghátrált a magyar kormány az internetadó elleni tüntetések hatására. Módosítani kell a benyújtott törvényjavaslatot – jelentette ki Orbán Viktor miniszterelnök a Kossuth Rádió reggeli műsorában. „A távközlési adó technikai módosításáról folytatott vitát nem lehet ésszerű mederben tartani, ezért ezt az adót nem lehet bevezetni" – mondta a kormányfő. Az internethasználatról januárban nemzeti konzultációt rendeznek. (Guvernul ungar a bătut în retragere în fața demonstrațiilor împotriva taxei de internet. Propunerea de lege depusă trebuie modificată – a declarat primul ministru Viktor Orban la emisiunea de dimineață a Radioului Kossuth. „Discuția purtată despre modificarea tehnică a taxei de comunicații nu poate fi rezolvată în mod rațional, de aceea această taxă nu poate fi introdusă” – a spus primul ministru. În ianuarie sunt programate consultări naționale în legătură cu utilizarea internetului.)

(Bukaresti Rádió, Hírek, 2014. október 31.)

Limbajul și stilul știrilor radiofonice și televizate, conform acestui tip specific de text, se apropie din ce în ce mai mult de stratul stilistic al limbajului oficial birocratic, în primul rând la nivelul vocabularului, ceea ce a dus la răspândirea treptată a elementelor lexicale împrumutate și a vocabularului de specialitate, cauzând polemici aprinse în rândul specialiștilor din acest domeniu de cercetare, cei mai mulți adoptând totuși o atitudine moderată.

Lingvistul László Szűts consideră că neologismele sunt un mijloc eficient pentru îmbogățirea vocabularului, adoptarea lor fiind un proces firesc de-a lungul secolelor, precum și în zilele noastre. Chiar dacă aceste împrumuturi par a fi străine limbii, în cazul în care procesul de înlocuire cu un element lexical intern eșuează, trebuie să ne obișnuim cu folosirea acestora (Szűts 1992: 196-197). Literatura de specialitate condamnă doar utilizarea acelor elemente și structuri străine care ar putea fi redate cu ușurință și prin corespondentul lor intern. Această poziție este adoptată și de către László Cseresnyési, avertizându-ne că

BDD-V2057 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:09 UTC)

eliminarea categorică și îndoctrinată a acestor elemente străine din limbă ar diminua varietatea limbii, reducând posibilitățile de nuanțare semantică și stilistică. În limba maghiară, de exemplu, pe lângă expresiile *kizár* (a elimina), *kirekeszt* (a exclude) și *elutasít* (a respinge) mai sunt și câteva de origine străină, cum ar fi *bojkottál* (a boicota), *embargó alá helyez* (a pune sub embargo) etc., iar acestea din urmă nu numai că nu reduc capacitatea de exprimare a limbii, ci din contră, au adaosuri semantice și contribuie la lărgirea posibilităților de exprimare în funcție de situațiile de comunicare specifice (Cseresnyési 2004: 119).

Folosirea însă în exces a neologismelor, a elementelor și structurilor străine, precum și a termenilor de specialitate preluate din alte limbi sau interne pot influența în mod negativ inteligibilitatea mesajului, mai ales dacă există în limbă înlocuitor intern sau în cazul termenilor maghiari de specialitate, există varianta uzuală a expresiei (Bencédy 2010: 43). Un alt aspect important ar fi că în cazul în care elementele lexicale împrumutate au pătruns deja în lexicul comunității lingvistice, datorită în primul rând presei scrise și audiovizuale, acest efect este aproape imposibil de contracarat prin introducerea forțată a unor corespondenți interni (Szűts 1992: 202).

Câteva exemple alese la întâmplare din baza de date:

- elemente lexicale cu un singur component, și având corespondent intern: *(munkanélküliségi) ráta* (rată a șomajului), *demonstráció* (demonstrație), *akták* (documente), *fázis* (etapă), *koncentrál* (a se concentra), *effektus* (efect), *regisztrál* (a registra), *illegális* (ilegal)
- cuvinte compuse, elemente lexicale cu doi componenți, în cazul cărora un component este de proveniență străină sau termen de specialitate: *modellértékű* (cu rol de model), *autonómiatörekvés* (tendință spre autonomie), *menedzsmenthatóság* (autoritatea de management), *partnerszervezet* (asociație partener), *infrastruktúra-fejlesztés* (dezvoltarea infrastructurii), *magánszektor* (sector privat)
- elemente lexicale aflate în relații sintagmatice, în cazul cărora de multe ori atât determinantul, cât și determinatul sunt cuvinte străine sau termeni de specialitate: *szektoriális program* (program sectorial), *higiéniai okok* (cauze igienice), *titkosszolgálati akció* (acțiune a serviciilor secrete), *nemzetközi kontextusba helyezés* (punere în context internațional), *negatív propaganda* (propagandă negativă), *negatívan befolyásolhatja* (a avea efect negativ).

Aceste două exemple din urmă (*negatív propaganda* - propagandă negativă; *negatívan befolyásolhatja* - a avea efect negativ) ne poate duce cu gândul la neolimba lui Orwell, la

BDD-V2057 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:09 UTC)

trunchierea, desființarea comunicării autentice, la o variantă redusă de limbă, în care dispar sensurile conotative, figurate, apărându-se în locul lor cuvinte-entități cu un singur sens arbitrar, iar semnificația tuturor elementelor se și poate inversa cu ajutorul unui singur prefix (nonbun, nonfrumos etc.).

Această birocratizare a limbajului jurnalistic este prezentată de către filozoful Herbert Marcuse într-un mod tranșant, presupunând chiar prioritatea cuvântului față de concept. Conceptul este absorbit de cuvânt, neavând alt conținut decât cel desemnat de cuvântul utilizat în mod public și standardizat, iar cuvântul, la rândul său, pierzând dimensiunea sa conceptuală, nu poate declanșa altceva decât o reacție, un comportament public la fel de standardizat. În concepția lui Marcuse acestea sunt cauzele formării gândirii unidimensionale, a cărei mărci și constituenți sunt structuri purtători de formule hipnotice și un limbaj care elimină în totalitate procesul interpretării.[2] Iar limbajul presei reflectă toate aceste modalități prin care limba suferă modificări în mai multe privințe, deoarece rolul primordial al mass-media este prezentarea obiectivă și cât mai exactă a realității, chiar și din punctul de vedere al limbajului.

BIBLIOGRAFIE:

Balázs Géza: *Magyar nyelvkultúra az ezredfordulón*. A-Z Kiadó, Budapest, 1998.

Bencédy József: *Retorika.* Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2010.

Cseresnyési László: *Nyelvek és stratégiák*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2004.

Hristea, Teodor: Introducere în studiul vocabularului. In: Dominte, Constantin (ed.): Introducere în teoria lingvistică. Universitatea București, 2003.

http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/index.htm

Hristea, Teodor: Sinteze de limba română. București, Editura Albatros, 1984, pp. 7-11.

Marcus, Solomon, Nicolau, Edmond, Stati, Sorin: Introducere în lingvistica matematică. 1966, pp. 24-25.

[2] În concepția lui Herbert Marcuse acest limbaj reduce și chiar elimină formulele lingvistice și simbolurile contradicțiilor, a mimetismului, a abstactizărilor, conceptele fiind înlocuite cu imagini, iar adevărul și neadevărul construite în loc de a fi cercetate. O remarcă eclatantă a lui Marcuse este că acest limbaj cu statut ontic preferă într-un mod nemaiîntâlnit abrevierile, siglele și prescurtările, deoarece acestea nu mai transmit semnificațiile inițiale, ducând cu succes la refularea întrebărilor delicate. NATO, de exemplu, nu semnifică în mod clar ceea ce conține pe plan semantic North Atlantic Treaty Organization, adică o organizație de apărare a națiunilor din zona Atlanticului de nord, de aceea nimeni nu pune întrebarea ce caut în această organizație state membre precum Ungaria, Turcia sau tocmai România (Herbert Marcuse: Az egydimenziós ember (Omul unidimensional). (Trad. Péter Józsa) Editura Kossuth, Budapesta, 1990., citat de Péter 2012: 130-131).

BDD-V2057 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:09 UTC)

Mureșan, Mihaela: Tendințe lingvistice în presa scrisă contemporană. In: *Jurnalism și comunicare*, anul III, nr. 4, 2008.

Péter Mihály: *A leplező nyelv.* Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2012.

Szűts László: Az újonnan átvett idegen szavak beilleszkedése szókincsünkbe. In: Kemény Gábor (szerk.): *Normatudat – nyelvi norma*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1992., pp. 193-204.

Terestyéni Tamás: *Kommunikációelmélet. A testbeszédtől az internetig.* Typotex, Budapest, 2006.

Tolcsvai Nagy Gábor: *A magyar nyelv stilisztikája*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996.

Wacha Imre: A nyelvi rétegződés kérdései. In: Kemény Gábor (szerk.): *Normatudat – nyelvi norma*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1992., pp. 49-106.

BDD-V2057 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:53:09 UTC)